

O M
Insect-fångst på Is;
 af
 S. J. LJUNGH.

Flere hafva skrifvit Insect-Calendarier, hvars föremål varit att göra de Insecter bekanta, som man kan finna å en viss ort på särskilda ställen och uti deras åtskilliga tillstånd under alla årstider. Men alla länder föda icke samma Insecter; tidskiftena, hvarpå de finnas uti åtskilliga climater, äro skiljaktige, således kan en sådan uppgift icke på ett rått noga sått vågleda andra, än dem, som söka Insecter i det landet, hvarom Författare skrifvit. De gifva tillkänna tiden, då de hafva funnit hvarje Art; men de kunna icke påstå, att man deraf bör sluta, det man icke finner dem annars, än på samma tider och på de ställen, som de utmärkt. Under de tvåne sista och trenne första månaderne i året, om än jorden stundom är befriad från snö och bar, frusen eller ofrusen, erbjuder landsbyggden hos oss, utom våra gröna barrskogar, vanligen en mindre glad utsigt af trån utan löf och af ångar beröfvade deras grönska. Insecterne synas då hafva förlorat deras alstrande förmåga; likväl den som tror, att man då icke kan göra någon insamling deraf, bedrager sig, och

han skulle förlora tillfället att förskaffa sig vissa Arter, som han förgäves skulle söka vid en annan årstid. Vid annalkandet af den stråfva års-tiden, söka flere Insecter en fristad på de ställen, hvarest de kunna vara säkra för frosten. De går djupt ned i jorden, dölja sig under barken och uti det inre af tråden, uti husens vinklar och vråar, uti sprickor på berg, uti hål på väggar och murar, under stenar, i höstackar m. m., och de tillbringa der den kalla årstiden antingen uti fullkomnadt eller uti Larv-tillståndet; andra åter dö bort mot slutet af hösten, sedan de hafva nedlagt deras ägg på hvarjehanda ställen. Det är onyttigt på denna bedröfliga årstiden, att förse sig med tånger och häf; men med en knif, för att upprista jorden vid foten af murar och väggar, kan man ånnu vid vinterns ingång finna Larver af Nattfjärillar, Mång-fötter och flera slags Skrubbor. Ibälga trän, gamla murar, hus och vedbackar presentera vidare för Insect-samlaren samma hopp om en lycklig fångst. Siundom i slutet af Mars, men vanligen i April månad, börjar jordens temperatur förändras, kold och snö bli sållsammare: och en blidare luft framlockar småningom Fjärillar och en hop andra Insecter.

De ofvannämde Calendarier förena också nägra artiga detailler om Insecternas lefnadssätt, sättet att fånga dem m. m. *Magaz. encycl.* 2. pag. 315. Nattfjärillar och en del Skalbaggar kunna ock förmönligen fångas i rum, som om mörka natten upplysas med ljus. Ibland Fjällvingar åro de fleste Nattfjärillar skygge för dagsljuset och komma sålan före om dagen; men fastän de fly för solens ljus, framlockas de, jag vet ej af hvad skäl, genom skenet af eldsljus, hvadan de om mörka natten fara in uti upplysta rum och falla ymnigt fän.

garen i händer. Men åtkomsten af ljuset måste noga genom glas förebyggas, att icke *Tineæ*, *Pyralides*, *Tortrices* m. fl. må flyga på ljuset och sveda sig sjelfva. Till denna angenåma jagten åro tomma rum lyckligare än andra, i synnerhet om nägränsande skogar stå midt emot fenstren. Nattfjärillar, som hafva inkommit, men undfallit fängarens ögon, flyga dagen derpå hopvis på de tillstängda fenstren och kunna der lätt tagas. Men man bör lemlna fängsten när månan står midt emot; ty då lyckas den icke. Utur jagtrummet bör man bordrifva Spindlar, som snärja nattflyn i sina näť, och bedraga samlarens hopp. Således kunna Fjällvingar, hvars Larver eljest åro ganska sällsynta, oförsiktigigt bedragna af ljuset, med lätthet erhållas. *Sphinges*, *Bombyces*, och de större *Noctuæ*, bebåda sin ingång med serrande, och man måste då genast tillsluta fenstren, för att icke förlora dem. Icke alleenast Nattfly, utan åfven några Skalbaggar och några Bärflisar m. fl., betala ens nattvak understödt af denna konst. På sådant sätt kan man skaffa sig arter, som det vore rått svårt att få annorledes. *VILLERS Entom. Linн. Tom. 2. Föratal.*
pag. IX. Herr Secréteraren WESTRIN tog på detta sättet en sommarnatt, uti en nattsluga eller öfverrum i Hallongstugan och Trehörna Socken, mer än 20 stycken af den rara och stora *Elater rufus*. Om ljuset utställes bart kan man endast bekomma Fjärillar med nedsänkta vingar, ty de örtrige flyga i ljuset och bränna upp sig. Man kan ock sätta sig med ett ljus i något Trädgårds- eller Lusthus, hvorpå man genast och hastigt kan tillsluta fenstren, när någon fjärill spörjes. Denna fängst plågar lyckas väl, emedan Nattflyn flyga hopitals till, och detta derföre, emedan deras fôda

år planterad i trågården. Man kan ock nattetid sätta sig med ett ljus i en lycka vid de vexter, som Fjärillarne besöka, och med tången fånga dem så snart brummandet utmärker deras närvaro. (*Klesii anleitung bestäubte Insecten zu sammeln*, pag. 56.) Om vårtiden kunna många rara Insecter fås, om man blot på gråsmarken utlägger gamla brådlappar i trågårdar, vid afskrådeshögar och nära plantbänkar, då brådlapparna varsamt dageligen upplyfias; läggas gamla trådstumpar i vattnet vid sjöstränderne, erhålls ock ej sållan god fångst. På förra sättet fick jag år 1801 en mångd af *Elophorus minutissimus*, och på sednare sätt år 1811 ganska många *Gyrini villosi*. Af den förra har jag förr och sedan icke funnit någon enda, och af den sednare de följande åren helt få. Af *Notonecta minutissima* träffades år 1800 uti Anebysjön härstådes, millioner, sedermera är den knappt sedd.

Men ingen har ännu, mig vetterligen, uppgifvit, att man midt uti vintern, vid infallande tövåder, på isarne å kårr, mador, åar och sjöar, i granskapet af skogar och löftråd, kan göra rått lycklig fångst af sådane Insecter i mångd, som man rått sållsamt anträffar, då marken är bar. För mer än 25 år sedan kom jag af en händelse att vid mitt då ågande hemman *Skareda* göra denne upptäckten, hvaraf jag sedan, alla år, då sā kallade uppslag af tövåder inträffat, alltid med förmön mig begagnat. Andre härom af mig underrättade, hafva likasom jag funnit sin vinst och nöje af Isfångsten. Framledne Fältvåbлен NILS CARL WETTERHALL var deruti särdeles lycklig och vid alla tillfällen nitiskt påpassande. Förrän isarne af tövådret blifva snöfria, lyckas ej fångsten, kan ej heller företagas förr, än vattnet något afrunnit,

ty man är nästan alltid nödsakad att krypa och lägga sig ned på isen för att se och ertappa dessa små kråk, som ofta ligga neder i isens porer, så att de med knif måste upphemtas. På skogs-kårr med små skog och tufvor, vid sjöstränder, å mador med skog, särdeles löfskog, å sidorna, vid höstackar på mador, nära hólador å utångar, har det aldrig slagit mig felt, att i tjenlig våderlek träffa Insecter i mångd. Om isarne längre tid kommit att blifva bara, har fängsten, åfven under stark kôld nog, lyckats väl, till och med har jag funnit Insecter fastfrusna i isen, hela ett eller par tum under ytan, sönderbrutit isen med knifven och upptagit dem, ofta ännu lefvande. Men så snart isen blir öfverdragen med rimfrost eller snö, är fängsten förbi den gången. Förekomma flere tövåder under en vinter, sker alltid bâsta fängsten vid de första. Det är derföre troligt, att då solskenet och luftens varma utlockat de Insecter, som tagit sin tillflygt till trädens spruckna bark och andra skrymslor om hösten, och då desse af blästen, som mer endels medföljer tövådret, blifvit nedförde på isarne, de fleste redan då framkommit, och således återstoden till följande tövådren blir ringa. Då isarne af tövåders-vattnet få smärre hål på sig, uppstiga genom dem en hop Vatten-insecter öfver isen till det vattnet som är ofvanpå den, samt något varmare än det som är näst under detsamma. Detta kan likväl ej heller ske vidare, då nämde små hål åter tillfrysar. Att en hop Insecter, som vanligen lefva i vattnet, träffas på isarne, är således ej underligt, men att en mångd klena, mjuka, små andra af alla ordningar också der förefinnas, är nog besynnerligt. Att medhafva en knif och en liten hvit glasflaska att slappa Insecterne uti, är allt hyad till isfängsten tarfvas; ef-

ter hemkomsten kunna de uppstickas på nål, båtre än ute i kölden. De åro då ej mycket liflige eller qvicke, de skada derföre då nästan aldrig hvarannan, sāsom om sommaren; men i ett varmt rum måste de genast uppstickas, om skada ej skall ske. Se *Jablonskys Käferwerk i Företalet p. XV.* Lägger man likväl flaskan på en varm kakelugn, af somna Insecterne helt snart, utan att skada hvarannan. I korrhet vill jag omröra för några gänger, enligt mine anteckningar, hvar och när jag fångat Insecter på isen samt hvilka de varit.

1790 uti Februarii Månad
vid Skareda; nästan alltid många exemplar af hvarje Art, stundom mycket öfver behofvet.

Haltica Helxines. Gyll.
Chrysomela collaris. G.
Parnus prolifericornis. G.
Donacia crassipes. G.
Cymothoa aquatica. Fabr.
Pæderus orbiculatus. G.
angustatus. G.
Stenus clavicornis. Grav.
bipustulatus. Linn.
Aleochara fuscipes. G.
Staphylinus melanocephalus. G.
cinctus. Payk.
Aleochara brevicollis. G.
Stenus bipunctatus. Mihi,
seu *Evæsthetus scaber.* Grav.
Sigara striata. F.

Notonecta minutissima.
Linn.

Chrysomela varians. G.

1790 den 6 Martii, ibidem.

Haltica atricilla. G.
Elater fasciatus. G.
Endomychus coccineus. F.
Curculio chloropus. F.
Anisotoma seminulum. G.
Staphylinus aterrimus. G.
pilicornis. G.

Silpha atrata. G.

Poduræ variæ.

Pselaphus sangvineus. Pk.

Scorpio cimicoides. F.

Haltica mercurialis. G.

Muscæ variæ parvæ.

Sphæridium unipunctatum. G.

Coccinella bipunctata. F.
septempunctata. F.

Donacia nymphææ. Pk.

Latridius porcatus. Herbst,

Stenus Juno. Linn.
Evæsthetus scaber. G.
Staphylinus æneocephalus. G.
varians. G.
Tachinus elongatus. G.
Ichneumones varii parvi.
Acari plures.
Dermestes Lycoperdi. Pk.
Apate limbatus. F.
Elater riparius. G.
Elophorus elongatus. G.
aquaicus. G.
Carabus excavatus. Pk.
striatus. Pk.

1797 den 24 Januarii, ibid.

Flere små Spindlar.
Carabus picipes. Pk.
Sphæridium glabratum.
Pk.
Pæderus brunnipes. F.
Oxyporus cellaris. G.
Staphylinus canaliculatus. Pk.
Aleochara collaris. G.
Chrysomela marginella.
G.
Dytiscus erythrocephalus. Linn.
Aphodius conspurcatus.
G.
inquinatus. G.
Pselaphus dresdensis. Pk.
Scarites gibbus. F.

1801 den 3 Martii, Skårsjö.

Stenus Juno. Linn.
Staphylinus æneocephalus. G.
varians. G.
Tachinus elongatus. G.
Staphylinus splendens. G.
Scorpio cancrioides. F.
Carabus melanocephalus.
F.

striatus. Pk.
Dytiscus impressus. F.
bipustulatus. F.
Notonecta glauca. F.
Nepa cinerea. F.
Elater riparius. G.
Curculio affinis. F.
Pæderus riparius. G. hun-
dradetals vid tråds röt-
ter, något stycke från
sjö- och åstranden.

1802 den 24 Nov., ibid.

Lyctus parvulus. Pk.
Tachinus subterraneus. G.
marginellus. G.
merdarius. G.
Oxyporus testaceus. F.
Tachinus rufipes. G.
Omalium rugosum. G.
brunneum. G.
Staphylinus varians. G.
Oxytelus morsitans. G.
Endomychus coccineus.
F.

- Dytiscus maculatus.* G.
erythrocephalus. L.
Pselaphus sangvineus.
Pk.
Elaphrus aquaticus. G.
riparius. G.
Hydrophilus affinis. G.
globulus. G.
analis. Pk.
truncatellus. G.
seminulum. G.
Dytiscus nigrita. F.
Gyrinus natator. G.
villosus. G.
Elophorus aquaticus. G.
Haltica Holsatica. G.
Attelabus flavipes. F.
Curculio Atriplicis. Pk.
Parnus auriculatus. G.
Harpalus nigrita. G.
antracinus. G.
vernalis. G.
1803 den 24 Decemb., ibid.
Harpalus picipes. G. 4
varieteter.
Evæsthetus scaber. G.
Pæderus brunnipes. F.
elongatus. F.
filiformis. F.
orbiculatus. G.
Stenus Juno. Linn.
Acanthia littoralis. F.
1803 den 22 Martii, ibid.
Evæsthetus scaber. G.
- Stenus binotatus.* G.
buphtalmus. G.
Pæderus elongatus. F.
Oxytelus fracticornis. G.
Pæderus filiformis. F.
tricolor. F.
Pselaphus Heisei. Pk.
Oxyporus brunneus. F.
Tachinus silphoides. G.
Oxyporus hypnorum. F.
analis. F.
Staphylinus dispar. Pk.
*1803 den 26 Martii vid
Skärsjö.*
Psilus megacephalus.
Tachinus elongatus. G.
Chrysomela Cochleariae.
G.
Hannoverana. F.
marginella. G.
Rhynchænus globosus. G.
Sphæridia varia.
Hydrophilus orbicularis.
G.
scarabæoides. F.
Stenus Cicindeloides. mihi.
Staphylinus brunneus. Pk.
Tipulæ variæ parvæ.
Coccinella 14 pustulata.
F.
1810 den 7 Febr., ibid.
Scydmoenus Wetterhallii.
G.
Pselaphi varii.

- Steni varii.* *Aleochara brevicollis.* G.
Podura atra. F. *1814 den 19 Martii, vid Skärsjö.*
plumbea. F. *Pæderus riparius.* G.
Staphylini varii. *Stenus boops.* G.
1813 den 22 Martii, ibid. *binotatus.* G.
Stenus boops. G. *juno.* Linn.
Tachyporus ruficollis. G. *Hyphydrus melanocephalus.*
pusillus. G. *Gyrinus natator.* G.
Pæderus orbiculatus. G. *Carabus nigrita.* Pk.
Scorpio Cimicoides. F. *Harpalus anthracinus.* G.
Silvanus unidentatus. G. *Carabus vernalis.* Pk.
Staphylinus plagiatus. Pk. *Aleochara collaris.* G.
Oxyporus pygmæus. F. *teres.* G.
Dytiscus dorsalis. F. *Staphylinus virgo.* G.
palustris. F. *micans.* G.
6 pustulatus. F. *cinerascens.* G.
lituratus. F. *Gyrinus marinus,* i
Staphylinus atricapillus. mångd, sällsynt om
F. sommaren.
Sphaeridium unipunctatum. G. *Harpalus strenuus.* G.
Carabus multipunctatus. *picipes.* G.
Pk. *Curculio affinis.* F.
Haltica nitidula. G. *Rhynchænus tæniatus.* G.
fuscicornis. G. *1814 den 25 Martii, ibid.*
testacea. G. *Galeruca Nymphææ.* G.
exoleta. G. *Gyrinus marinus.* G.
Holtatica. G. *Lebia agilis.* G.
nemorum. G. *Tachinus subterraneus.* G.
 Vid samma tid tog
 framlidne vänner WET-
 TERHALL på is;
Omalias luridum. G. *pullus.* G.
Staphylinus cinerascens. *collaris.* G.
G. *Tachyporus analis.* G.
 pusillus. G.

- Aleochara canaliculata.* G. *Harpalus strenuus.* G.
 analis. G. *Lampyris noctiluca.* F.
 obfuscata. G. *Stenus boops.* G.
Lathrobium brunnipes. G. *Galeruca Calmariensis.* G.
 elongatum. G. *Lathrobium brunnipes.*
 fracticorne. G. G.
 quadratum. G. terminatum. Grav.
1815 den 27 Nov., ibid. *Tachinus Silphoides.* G.
Pæderus riparius. G. *Lebia fenestrata.* G. agi-
 lis var.
-

SÅLLSAM HÄNDELSE, *anmärkt vid en vaccination;*

meddelt af

S. HEDIN.

Sedan jag af Prosten och Kyrkoherden SÄDENIUS i Degerforss vid Umeå inhemtat ytterligare, på begäran gifven, upplysning om följande och i Vaccinationens Annaler märkliga händelse, hvarom berättelse förot blifvit insånd, tager jag mig frihet att till K. Vetenskaps-Academien afgömma berättelsen sådan som den jag under den 3 Dec. 1816 erhållit:

"Bondhustrun MAJA BRITA ANDERSDOTTER i Öfver-Röda By, vid 21 års ålder och första gången i hafvande tillstånd, blef af Vaccinatoren, Klockaren RHEN vaccinerad den 3 April 1813."

"Vid besök af Vaccinatoren den 12 ejusd. befanns vaccinen mogen, då han om morgonen kl. 8 tog materia deraf. Klockan 4 eftermiddagen, eller 8 timmar sednare, förlöstes hustrun lyckligen med en frisk och frodig Dotter, som kort derpå fördes till dopet 2 mil borrt, och mådde väl. Barnet föddes med napp och färsk ko-mjölk samt fostrade sig fullkomligen. Under tiden blir man varse och anmärker att barnet hade ordentliga vacciner på armarna, lika många (4) och på lika ställen som modren haft dem. De mognade, lemnade årr efter sig och förhöllo sig aldeles såsom hos modren."

"Barnet fortfor att fostra sig och att i hela 40 dygnen må väl, då det af en tillfällig plåga ♦